ДОХОДИ АНГЛІЙСЬКОЇ КОРОНИ ВІД ПРЯМОГО ТА НЕПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ ЗА ВОЛОДАРЮВАННЯ ГЕНРІХА V (1413–1422)

Мацелик Михайло Олексійович
Державний податковий університет (м. Ірпінь)
Санжаров Валерій Анатолійович
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

Генріх V приділяв фінансам особливу увагу. Масштаб монарших військових планів щодо Франції вимагав великих фінансових вливань. Разом з тим політичні хвилювання XIV століття позбавили англійську корону деяких її традиційних податкових повноважень. Монарх більше не міг вилучати продовольство та військове майно своїх підданих за символічну компенсацію. Він не міг розраховувати на оплату військової служби з допомогою шайр (графств). Корону змусили платити за реквізовані для військових потреб кораблі. Казначейству тепер доводилося накопичувати великі суми готівкою перед будь-якою військовою кампанією. Найперше Генріх V ввів жорстку фінансову економію: він скоротив кількість монарших доручень збирачам податків, тим самим збільшивши частку доходів, одержуваних у казначействі. Він збільшив доходи з допомогою своїх володінь (Уельсу, Чеширу, Корнуоллу, Ланкаширу) і традиційних прав корони: платних помилувань за злочини; мит за печатку на королівських грамотах та за дозвіл на шлюб. Ануїтети та пенсії, що обтяжували фінанси його батька, було зменшено вдвічі. Борги корони, постійна проблема попереднього правління, скоротилися до порівняно скромних розмірів. Ці заходи призвели до відновлення кредитоспроможності короля і надали йому можливість позичати в набагато більшому розмірі і на більш тривалі терміни. Відповідно до звіту скарбника за запитом короля перед його першою експедицією на континент, чисті звичайні доходи короля за 1414 становили 55 000 ф., з них близько 85 % надійшло від митних зборів. Загальна вартість захисту Англії оцінювалася в 39 000 фунтів (з цієї суми 21000 фунтів припадало на оборону Кале, 9500 фунтів – на гарнізони на маршах Шотландії, Уельсу та Ірландії, а також на захист узбережжя та морських комунікацій королівства).

Протягом століття після Чорної смерті не було іншого періоду, коли б англійська фіскальна машина працювала на межі своїх можливостей. Середньорічні податкові надходження із 1414–15 по 1419–20 роки становили 118 500 фунтів (69600 фунтів – від прямих податків, 48800 фунтів – від непрямих). Для 1414–15 років ці цифри такі: 100 600 фунтів (52000 фунтів та 48600 фунтів). Вперше саме за правління Генріха V пряме оподаткування становило таку велику частку королівських доходів; при цьому корона традиційно намагалася вести переговори про прискорення термінів сплати прямих податків та надання нових субсидій до закінчення терміну старих. За дев'ять з половиною років свого правління Генріх V

отримав загалом десять з однією третиною парламентських субсидій у розмірі п'ятнадцятин і десятин, вісім з яких були зібрані в період найінтенсивніших військових дій з листопада 1414 по листопад 1419 року. Парламентські субсидії не передбачали жодних умов щодо їх адміністрування та витрачання. Управління скликанням засідань парламенту для затвердження субсидій короні є, поряд з сенсаційними військовими досягненнями, найважливішим елементом успішності правління Генріха V, яке відзначене одним з найінтенсивніших податкових сплесків в Англії протягом Столітньої війни.

До початку XIV століття екстраординарні витрати корони значною мірою підтримувалися прямим оподаткуванням мирян та духовенства. Але встановлення субсидії на шерсть як постійного елемента митної системи з 1340-х років і надалі означало, що до кінця Столітньої війни нормою стане, що доходи від непрямого оподаткування перевищували доходи від прямих субсидій – насправді, так і сталося на початку і наприкінці правління Генріха V.

Непряме оподаткування (мита, експортні податки) зберігалося на досить високому постійному рівні за умов, коли обсяг експорту, передусім вовни, якщо й збільшився, то вкрай незначною мірою. Основний опосередкований податок, контрольований парламентом, субсидія на шерсть (мальтольт або «поганий податок»), стягувався безперервно протягом усього правління. Ставки податку, успадковані від Генріха IV і оновлені в 1413 році, становили 2 фунти 3 шилінга 4 пенси за мішок (вагою 364 фунти, що дорівнювало 165 кг) для місцевих торговців і 2 фунти 10 шилінгів для іноземців; остання ставка була підвищена до 3 фунтів за мішок. За винятком дуже короткого періоду на початку Сторічної війни, це були найвищі темпи збору субсидії за всю її історію. Інша непряма субсидія, над якою парламент мав формальний контроль, – тоннаж і паундаж, стягувалися за ставками, які були стандартними з 1402 року (3 шилінги за бочку вина та 1 шилінг з фунта вартості звичайних товарів). Непрямі податки за правління Генріха V досягали 14,5% від загальної вартості експорту; між 1430–1480 рр. цей показник становить лише 9–12 %. Прибуток від непрямого оподаткування протягом тривалого періоду знижувався з кінця XIV століття, але залишався в цілому стабільним в період правління Генріха IV та Генріха V і значно впала тільки після зниження ставки субсидії на шерсть з 1422 р. і перебоїв у зовнішній торгівлі в 1429–1430 роках.

Англія Генріха V перейшла розширений режим високих податків. Єдині серйозні постійні винятки, які Генріх дозволив своїм особистим розпорядженням, стосувалися церковних інституцій. Більшість винятків – великі прелати і церковні корпорації – були скоріш маркерами, ніж показниками бідності. У сплату податків було залучено більшість населення королівства (збереглися звіти казначейству збирачів десятини і п'ятнадцятини 1415 року). Головне питання, що виникає при розподілі податків серед мирян при Генріху V, полягає не в тому, хто користувався

формальним звільненням, а в тому, якою мірою оподаткування відображало платоспроможність різних соціальних груп. Англійська знать і дворяни не мали формального звільнення від оподаткування, що було незвичним для Європи XV століття. Але вони мали сильну особисту зацікавленість у підтримці системи, яка так сильно недооцінювала їхню власну платоспроможність. Питання, яке залишається з приводу перерозподілу податкового навантаження на мирян, – це ступінь, в якому він лягає на бідних. Після 1334 р. корона перестала вимагати дотримання порога оцінки, нижче за який фізичні особи не оподатковуватимуться. (Цей поріг варіювався у попередніх податках, але у 1332 р. п'ятнадцятина та десятина були встановлені на рівні 10 шилінгів рухомого майна у сільській місцевості та 6 шилінгів у містах, таким чином встановлюючи найнижчі податкові платежі у розмірі відповідно 8 та 7 пенсів).

Слід зазначити, що фінансові запити корони за Генріха V не викликали парламентського протистояння та антиподаткових повстань. У 1410-х рр. не було зареєстрованого протесту чи організованого спротиву оподаткуванню. Високе дотримання податкової політики Генріха V було не тільки з харизмою і авторитетом короля. Це також багато в чому пов'язано з тим, що все більше тих, на кого лягає основна вага прямого оподаткування, можуть з більшою легкістю дозволити собі це. Фіскальна система, що діяла в 1410-х рр., була економічно стійкою в довгостроковій перспективі і сприяла реалізації амбітних військових цілей Генріха V.

Незважаючи на порівняно високу прибутковість митної системи, пряме оподаткування за володарювання Генріха V завжди перевищувало непряме протягом шести фінансових років, які охоплювали велику послідовність воєнних дій від облоги Арфлера до підписання мирної угоди в Труа, і в середньому перевищували 20 000 фунтів понад прибуток портів. Протягом століття після Чорної смерті фактично не було іншого періоду, в якому пряме оподаткування надавало б таку велику частку королівського доходу і, отже, становило настільки важливий ресурс у фіскальному арсеналі корони. М. Ормрод дійшов висновку, що як і в разі прямого оподаткування, так і в разі непрямого, рекордні показники стягнень Генріха V, схоже, є чимось близьким до піку видобутку ресурсів у постчумній Англії.

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ В ТОРГІВЛІ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО

Рябошук Катерина Юріївна
Університет митної справи та фінансів (м. Дніпро)

Головними ознаками торгівлі України XIV–XVI ст. були – властиві середньовічній торгівлі – брак свободи, точна регламентація польською державою.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

XVI Міжнародна наукова конференція

“ІСТОРІЯ ТОРГІВЛІ, ПОДАТКІВ ТА МИТА”

27–28 жовтня 2022 р.

Дніпро
2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

XVI Міжнародна наукова конференція

“ІСТОРІЯ ТОРГІВЛІ, ПОДАТКІВ ТА МИТА”

27–28 жовтня 2022 р.

Дніпро
2022

УДК 930+339:336.24

Історія торгівлі, податків та мита : матеріали XVI Міжнародної наукової конференції. – Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2022. – 245 с.

У збірнику опубліковані тези доповідей учасників XVI Міжнародної наукової конференції "Історія торгівлі, податків та мита", присвячені конкретно-історичним, історіографічним та джерелознавчим аспектам розвитку торгівлі, справляння податків та зборів, митних органів окремих держав та міжнародних організацій від стародавніх часів до сьогодення.

ОРГКОМІТЕТ
XVI Міжнародної наукової конференції
"ІСТОРІЯ ТОРГІВЛІ, ПОДАТКІВ ТА МИТА"

Головуючі:

Смолій В. А., д.і.н., академік НАН України, директор Інституту історії України Національної академії наук України;

Ченцов В. В., д.і.н., д.держ.упр., проф., перший проректор Університету митної справи та фінансів.

Заступники головуючих:

Дячок О. О., к.і.н., доц., доцент кафедри історії та теорії держави і права Університету митної справи та фінансів;

Колесников К. М., д.і.н., проф., завідувач кафедри історії та теорії держави і права Університету митної справи та фінансів;

Приймаченко Д. В., д.ю.н., проф., проректор з наукової роботи Університету митної справи та фінансів;

Шевченко В. В., кандидатка історичних наук, старша наукова співробітниця відділу історії України XIX – початку XX ст. Інституту історії України НАН України.

Члени організаційного комітету:

Блануца А. В., к.і.н., старший науковий співробітник відділу історії України середніх віків та раннього нового часу Інституту історії України Національної академії наук України;

Дерев'янко Т. П., заступниця начальника відділу документаційного забезпечення Університету митної справи та фінансів;

Марценюк О. О., к.держ.упр., керівниця навчально-наукового центру Університету митної справи та фінансів;

Морозов О. В., д.і.н., доц., професор кафедри історії та теорії держави і права Університету митної справи та фінансів;

Разживін В. М., PhD в галузі економіки, начальник відділу міжнародних зв'язків Університету митної справи та фінансів.

ISBN 978-966-328-193-3

© Колектив авторів, 2022
© Університет митної справи та фінансів, 2022
© Інститут історії України, 2022

ЗМІСТ

Боровик П. М., Мізерака Я. О. Значення досліджень Ф. К. Горб-Ромашкевича для формування сучасного механізму земельного оподаткування в Україні 8
Дячок О. О. Розвиток торгівлі, оподаткування, митних відносин на сторінках "Українського історичного журналу" (1992–2008 рр.) .. 9
Walkowski G. K. Układ handlowo-celny pomiędzy książętami polskimi a Zakonem krzyżackim z roku 1243 13
Котельницький Н. А. Стаття М. Константиновича та Н. Волк-Карачевського "О новых основаниях губурнской раскладки по уездам Черниговской губурнии" як джерело з історії формування податкової політики земського ліберального руху на півночі Лівобережної України (80-ті рр. XIX ст.) 19
Шишпанова Н. О., Нехайчик Є. Є. Історія торгівлі у державах Стародавнього світу 22
Данильчук О. В. Окремі аспекти історичного розвитку оподаткування в стародавні часи 23
Марків Т. В., Морозов О. В. Зовнішньоторговельний фактор колонізації Північного Причорномор'я у VII–V ст. до н. е. 25
Czyżowicz W. Celnictwo w staroindyjskim traktacie "Artthaśastra" 27
Василинич І. Ю. "Данський податок" в історії Англійського та Франкського королівств IX–XI ст. 30
Кіреєв Д. О. Торговельний світ вікінгів 31
Бульбатенко Є. Ю. Зародження митниці Київської Русі 34
Кадала В. В. Окремі історичні аспекти початкового етапу розвитку митної справи в Україні 36
Макаренко А. С. Український бурштиновий шлях: історія та сучасність 38
Лоза А. Ю. Торгова комунікація "із варяг у греки" 39
Ніжебецький М. О. Внутрішня та зовнішня торгівля Київської Русі 41
Підченко Є. М. Торгівля Київської Русі 43
Кропова К. В. Значення "Шовкового шляху" в історії цивілізацій ... 44
Левада О. М., Прохорова Л. А. Значення Великого шовкового шляху в торгових відносинах Сходу та Заходу 46
Санжаров В. А., Бинюк Н. М. Десятина в середньовічному канонічному праві 48
Могиленко К. А. Історичні особливості митної справи в Європі 50
Пишний І. В. Ганзейський союз 52
Струкуленко А. С., Шалобудов В. М. Нові свідчення східної торгівлі XIV ст. із Нижнього Присамар'я 54
Морозов О. В. Фіскальні джерела Англії на першому етапі Столітньої війни 1337–1347 рр. 56

Смерека Б. В. Подушний податок у середньовічній Європі на прикладі Королівства Англії 57
Санжарова Г. Ф., Павлюх О. А. Необхідність сплати податків у працях Христини Пізанської всупереч тогочасній антиподатковій риториці 60
Мацелик М. О., Санжаров В. А. Доходи Англійської корони від прямого та непрямого оподаткування за володарювання Генріха V (1413–1422) 62
Рябошук К. Ю. Українські землі в торгівлі Великого князівства Литовського 64
Непша О. В. Розвиток торгівлі в епоху Великих географічних відкриттів 67
Гришко С. В., Зав'ялова Т. В. Внесок Генріха Мореплавця у розвиток торгівлі з Африканським континентом 69
Гурбик А. О. Міжнародні транзитні торговельні шляхи на українських землях упродовж XV–XVI ст. 70
Крішан А. Ш. Митна політика королівської влади у Ковелі у XVI–XVII ст. 72
Паславська Н. О. Вплив міжнародної торгівлі на модні тенденції в ранньомодерному Львові (XVI–XVII ст.) 74
Пономаренко І. Д. Кордони Українських земель XVII–XVIII ст. 77
Білий В. А. Історичні та соціальні причини виникнення контрабанди на території України 81
Губський М. О. Торгівля Запорозької Січі 83
Кригульська Т. Б. Деякі аспекти розвитку митної системи гетьманщини у XVII–XVIII ст. 85
Földvári S. From the barter to currency: red vine or rhenish florin in the book-trade between the Polish-Lithuanian Commonwealth and the Hungarian Kingdom 86
Арапу В. В. Чума и другие бедствия как факторы, тормозящие торговлю Модавского княжества во второй половине XVIII века 90
Щербань К. С. Історичні аспекти становлення та розвитку податку на доходи фізичних осіб 92
Степанова О. В. Відкупна система оподаткування винокурної промисловості України в першій половині XIX ст. 95
Rutkowski M. Podróże wiślane. Kontrola spławu na Wiśle w Królestwie Polskim w czasach konstytucyjnych i paskiewiczowskich 97
Левченко О. Ю., Новосьолова О. С. Становлення прибуткового оподаткування у Великобританії 100
Овдій С. М. Вплив світового ринку на міське ремесло Цинської імперії другої половини XIX ст. 102

Пилипенко О. Є. Митна політика уряду Російської імперії та її вплив на розвиток зовнішньої торгівлі Наддніпрянської України у другій половині XIX – на початку XX ст. 103
Біла К. В. "Мирські капітали": до питання джерел наповнення бюджетів органів селянського самоврядування в Україні у другій половині XIX ст. 105
Ніколайчук Д. О. Одеська комісія інспекторів акціонерних страхових товариств 108
Шевченко В. В. Товариства благоустрою у боротьбі за фінансові ресурси: кейс промислових поселень Донбасу і Придніпров'я (початок XX ст.) 109
Latawiec K. Południowo-Zachodni Rewir Celny w latach 1912–1918. Struktury-kompetencje-ludzie 112
Силка О. З. Торговельна складова у діяльності Золотоніської "Просвіти" у 1917–1918 рр. 113
Дейнеко С. М. Дипломатична пошта та її вміст (на матеріалах Харківської митниці, 1922 р.) 115
Куча Е. В. Як працювала американська алкогольна торгівля в епоху сухого закону 118
Калюжна А. О. Податкова система за радянських часів 120
Македон В. В. Ретроспектива становлення міжнародної торгівлі США 122
Фрадинський О. А. Вартісна структура ленд-лізу зі США в СРСР протягом 1941–1945 рр. 124
Ходченко О. Є. Lend-lease act 1.0 and land-lease act 2.0 як важлива складова допомоги у війні 126
Шамова Д. В. Фарцовка по-"одеськи" та її особливості 128
Соколов А. В., Резнікова Е. Р. Розвиток митної справи в Україні: історичний ракурс 130
Самофатов М. І. Італійське економічне диво та європейська інтеграція 132
Каковкіна О. М. Дніпропетровщина у торговельних зв'язках СРСР і Великої Британії у 1960–1980-х рр. 134
Мазур О. О. Роль упровадження нових форм кооперації та колективного підряду в реалізації завдань Продовольчої програми 1982 р. в Україні 136
Архірейський Д. В. Контрабанда як маркер політичного режиму (на прикладі СРСР) 138
Пивоваренко О. А. Антропологія бренду українського сала 140
Макарова С. О. Доктрини походження сервісної моделі держави ... 143
Гузенко О. П. Окреслення історичних сегментів першого етапу розвитку правового становлення митного контролю в Україні 145

Перепьолкін С. М. Ґенеза міжнародного співробітництва України з питань митної справи 147
Матвієнко О. А. Роль зовнішньої торгівлі у діяльності митниці 149
Zappel L. History of free trade agreements and the related role of customs 150
Rogmann A. Past and present of the International convention on the simplification and harmonization of customs procedures 152
Ченцов В. В. Історія митної служби Республіки Корея 153
Карпенко Р. В., Гапотій В. М. Історія податкового стимулювання: актуальні питання 155
Widdowson D. Cross-border windows of opportunity 157
Altemöller F. Trade conflicts, sanctions and the World trade system: is there an institutional response in a world of multilateralism that is going to lose perspective? 162
Карпенко А. В., Карпенко Н. М. Передумови формування та розвитку митної системи України 165
Макарова О. О. Логістичний підхід до управління митною справою в умовах кризових явищ 167
Заюков І. В. Реалізація митного безвізу як важлива складова євроінтеграції України 169
Макарова С. О. Ефективність реалізації сервісної функції органів Державної митної служби України 171
Видріна О. Ю., Терещенко О. М. Історичний розвиток податків: від минулого до сьогодення 173
Карпенко Р. В. Історія та перспективи чинної системи непрямого оподаткування в Україні 175
Гримак О. Я., Калайтан Т. В. Туристичні податки: історія та сучасний стан 177
Кречетова Ю. Ю. Трансформація адміністративної відповідальності в Україні у сфері торгівлі 179
Карпенко Р. В., Верба Р. В. Історія питання щодо звільнення від плати за землю під час карантину COVID-19 181
Корольчук Л. В. Роль міжнародної торгівлі в реалізації концепції сталого розвитку у світлі сучасних подій 183
Горбань С. Ф. Напрями реформування митної справи в Україні 184
Барабаш Л. В. Поведінково-психологічні ознаки функціонування податків 194
Безрукова Н. В., Свічкарь В. А. Митне регулювання в умовах економічної інтеграції 195
Черненко К. В. Облік товарів в умовах діджиталізації 197
Сарахман О. М. Податкова оптимізація як один із засобів зниження податкових виплат 198

Шурпенкова Р. К. Організаційні форми аналізу ефективності податкового планування 200
Багрій К. Л. Значущість податкового менеджменту в системі управління суб'єктом господарювання 202
Квашук О. В. Розвиток податкової системи України в умовах децентралізації 204
Попов М. М., Череп А. В. Взаємозв'язок інвестиційної активності суб'єктів економіки та податкового навантаження 206
Огренич Ю. О., Чеховська В. С. Сучасний стан оподаткування доходів фізичних осіб в Україні 208
Савченко А. О. Особливості правового регулювання оподаткування доходів від здійснення адвокатської діяльності 210
Обнявко М. В. Особливості організації та методики аналізу грошових потоків малих підприємств 212
Шевчук О. І. Розвиток зовнішньої торгівлі України в умовах воєнного стану 214
Булах І. І. Реформування принципів оподаткування в мирний час та в умовах воєнного стану 216
Корольчук К. Р. Особливості правового регулювання сплати земельного податку в умовах воєнного стану 218
Булківська В. А. Податкові зміни та пільги для фізичних осіб – підприємців в умовах воєнного стану 219
Сарана Л. А. Податкове навантаження для спеціальної третьої групи ФОП на період дії воєнного стану 222
Мацука В. М. Світовий досвід оподаткування на приріст капіталу 223
Сукач О. М. Прибуткове оподаткування страхових компаній в Україні 225
Назарова М. М. М., Ущапівська А. М. Сучасні тенденції розвитку товарних ринків країн Азії 227
Сотник А. А. Експрес-діагностика ефективності діяльності торговельних підприємств 229
Шмигельська О. Д. Проблематика впровадження медіації та її суттєві недоліки у вирішенні податкових спорів у сучасних умовах в Україні 231
Волинець В. В. Медіація як ефективний спосіб вирішення податкових спорів для внутрішньо переміщених осіб під час війни 233
Тардаскіна Т. М., Терешко Ю. В. Міжнародний досвід діяльності операторів поштового зв'язку щодо впровадження інновацій 235
Дорофеєва Л. М. Професійна підготовка фахівців митних органів: ретроспективний аналіз 237
Колесников К. М. Регулювання митних відносин на Боспорі: джерела права 239